

Kategorie: Pozitivní cena Edwarda Snowdena

Vítěz: Disentní stanoviska Kateřiny Šimáčkové k důležitým nálezům ÚS ve věci ochrany soukromí

Možnost vydat nesouhlasné stanovisko k rozhodnutí soudu mají ze všech soudců pouze ti ústavní. Takzvané disenty umožňují zformulovat náhled na posuzovaný problém, který sice nezastává většina soudců, ale i tak často přináší velmi důležitý pohled na danou problematiku i způsob, jímž by se měl dle mínění podepsaných soudců Ústavní soud k danému problému postavit. Za vítěze pozitivní ceny porota tento rok vybrala dvě disentní stanoviska soudkyně Kateřiny Šimáčkové, z nichž první podala sama a v druhém případě pak spolu s dalšími dvěma kolegy. Obě stanoviska pak považujeme v jistém smyslu za názorově navazující. V prvním případě jde o stanovisko k nálezu Ústavního soudu, který v květnu 2019 posvětil plošný sběr metadat o elektronické komunikaci. V druhém případě jde o odlišné stanovisko k nálezu Ústavního soudu, který pro změnu posvětil stávající fungování systému zdravotnických registrů z listopadu 2020. Obě disentní stanoviska jsou brilantní kritikou nálezů i málo kritického přístupu většiny pléna Ústavního soudu k dvěma zásadním příkladům plošného sběru citlivých dat. Pro vyhlášení ocenění se porota rozhodla i přesto, že doktorka Šimáčková nemůže z důvodu ochrany nezávislosti soudce ocenění za svá rozhodnutí v roli ústavní soudkyně přijmout, což chápeme a plně respektujeme.

Už v květnu 2019 se Šimáčková jako jediná z ústavních soudců postavila v disentním stanovisku proti nálezu Pl. ÚS 45/17, který zamítal požadavek poslanců na zrušení úpravy povinnosti operátorů uchovávat provozní a lokalizační údaje o elektronické komunikaci. Jde o informace o využívání telefonu, e-mailu či internetu, informace o našich sociálních kontaktech nebo o místech kudy se pohybujeme. Přestože Soudní dvůr Evropské unie označil ve dvou rozsudcích plošné uchovávání dat za nepřijatelné a toto znovu zopakoval v dalším nálezu z října 2020, tak Ústavní soud bohužel došel k závěru, že česká právní úprava je ústavně konformní.

Šimáčková ve svém disentním stanovisku jasně vyjádřila problematičnost stávajícího tlaku na posilování pravomocí bezpečnostních složek v souvislosti s rostoucím významem „online“ života: *„Většinový názor je, zdá se, založen na premise...že vzhledem k čím dál většímu přesouvání lidského života (a tedy mimo jiné i kriminality) do „světa dat“ je nezbytné, aby stát disponoval čím dál většími pravomocemi pro potírání trestné činnosti i právě ve „světě dat“ (na úkor svobody jednotlivce, samozřejmě). Tento závěr však nepovažuji za nevyhnutelný. Posilování pravomocí orgánů činných v trestním řízení na úkor svobody jednotlivce je v jakémkoliv okamžiku a za všech okolností hodnotovou volbou. Nelze tedy tvrdit, že pokud čím dál více osoby žijí „online“ a páchají tam také trestnou činnost, tím více pravomocí na kontrolu těchto našich životů stát musí mít. Stejně tak by se totiž dalo tvrdit přesně opačně, že čím více se náš život přesouvá do virtuálního světa, tím více by se ochrana práv jednotlivců a jejich osobnosti a soukromí měla vztahovat také na virtuální kontext, jehož jsou metadata nedílnou součástí. Právě tento druhý výklad spíše odpovídá tomu, jak by měl k ochraně lidských práv přistupovat Ústavní soud jako strážce ústavnosti a základních práv a svobod jednotlivce, a touto optikou pak provádět vyvažování mezi ochranou práva jednotlivce a veřejným zájmem.“*

V listopadu 2020 pak společně s dalšími ústavními soudci Vojtěchem Šimíčkem a Jiřím Zemánkem předložili disentní stanovisko k dalšímu problematickému nálezu Pl. ÚS 33/16, který se pro změnu týkal ústavnosti právní úpravy tzv. Národního zdravotnického informačního systému, jehož podstatou je centralizovaný sběr obrovského a stále narůstajícího množství individualizovaných dat o zdraví. Disentní stanovisko ostře kritizující pouze povrchní posouzení ústavnosti jednotlivých registrů a okruhů údajů, které se shromažďují, a nedostatečně provedený test proporcionality končí kritikou přílišné vstřícnosti Ústavního soudu k státní moci v této věci: *„V rámci fungující dělby moci je nezadatelnou povinností Ústavního soudu kontrolovat zákonodárce (a také exekutivu) a tato kontrola musí být založena nejen na vzájemné spolupráci a respektu, ale také na nezbytné ostražitosti až nedůvěře. Základním účelem existence Ústavního soudu je totiž ochrana základních práv jednotlivce, která spočívá mimo jiné v detailní kontrole všech jejich jednotlivých potenciálních porušení; je nám proto velmi líto, že v této věci Ústavní soud své povinnosti ochránce práv jednotlivce nedostál.“*

Jak už bylo uvedeno výše, tak ocenění je pouze vyhlášeno, nikoli, byť i symbolicky předáno. Respektujeme tím

postoj doktorky Šimáčkové, který shrnula ve svém vyjádření, které jsme se po dohodě s ní rozhodli publikovat spolu s tímto odůvodněním.

Vyjádření Kateřiny Šimáčkové:

Vážím si toho, že odborná porota pokládala právní náhled ve zmiňovaných odlišných stanoviscích za hodný ocenění. Jako soudkyně však musím dbát na to, aby nebyla narušována důvěra veřejnosti v nestranné, nezávislé a spravedlivé rozhodování soudů. Pravidla profesní etiky, jak je osobně vnímám, mi nedovolují přijímat ocenění za to, jak vykonávám soudcovskou funkci – tedy ani za rozhodnutí, na nichž jsem se jako soudkyně podílela, ani za odlišná stanoviska. Ocenění proto bohužel nemohu přijmout. Děkuji za pochopení tohoto postoje.

Zdroj:

<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=114199&pos=14&cnt=1136&typ=result>

<https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=107105&pos=1&cnt=1&typ=result>

<https://www.lupa.cz/clanky/ustavni-soud-posvetil-plosne-sledovani-elektronicke-komunikace/>

<https://digitalnisvobody.cz/2020/11/19/ustavni-soud-nezohlednil-nase-varovani-ohledne-zdravotnich-registru/>